

Det förvandlade Sverige

[singlepic id=247 w=300 h=393 float=left]

Varken socialdemokrater eller moderater styrs längre av ideologi. Drivkraften är makt. Att utöva makt men framförallt att behålla den.

Krönika i [SocialPolitik nr 3 2012](#) | Text: Jan Molin | [Prenumerera](#)

Under 1900-talet gick Sverige från ett fattigt jordbruksland i Europas periferi till ett föregångsland med en välutvecklad industri och relativt hög välfärd för alla. Socialdemokrater och liberaler skapade under hårt motstånd från de konservativa Den svenska modellen.

Den byggde på några grundbultar. En av staten väl uppbyggd infrastruktur för näringsliv, kommunikationer, vård och skola – en för alla gemensam egendom. Jämställdhet mellan könen. En enhetlig skola som gav förutsättningar för alla barn att utvecklas och utbildas. Lika rättigheter till vård och omsorg. En skattepolitik som syftade till att utjämna skillnader mellan människors förutsättningar, exempelvis progressiv statsskatt, förmögenhetsskatt, arvs- och gåvoskatt, fastighetsskatt.

Sedan 1980-talet har den utvecklingen vänts till sin motsats. De rika har blivit enormt mycket rikare, medelklassen har fått lite mer medan de fattiga, som ensamma mödrar, arbetslösa och utförsäkrade har fått det väsentligt sämre. Infrastrukturen som telekommunikationer, järnväg, elförsörjning har i stor utsträckning sålts ut eller rent av skänkts bort till privata intressen. Sverige är det land som avreglerat/sålt ut mest i världen av sin gemensamma egendom – infrastrukturen. Resultat i form av nedrustning av järnvägen och skenande elpriser behöver knappt nämnas.

Också vård och skola har privatiserats mer än i andra länder. Sverige är det enda land i Europa som tillåter vinstuttag i

friskolor. Resultatet är lika påtagligt. Hundratals miljoner tas ut och överförs ofta till Kanalöarna och andra skatteparadis. Som SVT:s Uppdrag Granskning visat har i flera friskolor lärartätheten minskat och ersatts med dataspel etc. Lärare som satt högre betyg fick lönepåslag. Likadant är det på vårdsidan. Caremaskandalen är ingen tillfällighet. De marknadstroende påstår att vinst ger förutsättningar för utbildning och verksamhetsutveckling. De har inte förstått att sådana kostnader dras av före vinsten. Vinsten är det som ägarna av företagen stoppar i egna fickor.

Den utjämnande skattepolitiken har skrotats. Förmögenhetsskatten, arvs- och gåvoskatten har avskaffats. Fastighetsskatten och bolagsskatten kraftigt minskats.

Ytterligare exempel: Sveriges tidigare restriktiva inställning till spel om pengar har helt upphört. Spelmarknaden har exploderat. Det statliga Svenska Spel lanserar allt fler nya spel. Resultatet – utöver mer pengar till statskassan – är fler spelberoende. Främst de redan fattiga spelar bort pengar, familj och social status.

Ett annat exempel: På 1960-talet avskaffade riksdagen fideikommissen, det vill säga att de stora egendomar som adeln fått i forna tider skulle ärvas i sin helhet av den äldste sonen. Men sedan dess har främst socialdemokraterna generellt tillämpat en undantagsklausul som befäst denna ojämlikhet. Sverige torde vara det enda land som har kvar fideikommiss.

Hur har det kunnat bli så? Genom avregleringarna på 1980-talet av finansiella transaktioner öppnades Sverige liksom andra länder för den globala marknadsekonomin. Man kunde inte längre med interna åtgärder påverka hur det internationella kapitalet hanterade den svenska kapitalmarknaden. Det tvingade på 90-talet fram en budgetsanering där låg inflation ansågs viktigare än låg arbetslöshet.

Avregleringarna av infrastruktur som järnväg, elförsörjning, vård och skola bottnade i en närmast religiös tro på konkurrens som allena saliggörande. Att villkoren är helt

annorlunda för både drift av ett lands kommunikationer och vård och skola till alla än för till exempel biltillverkning spelade då ingen roll.

Huvudmotståndarna inom svensk politik är socialdemokrater och moderater. I tv och riksdag kritiserar de varandra med hårda ord. Men den politik som förändrat Sverige är den samma oavsett vilket av dessa partier som suttit vid makten. Det är socialdemokraterna som avskaffat de utjämnande skatterna, sålt ut telefoni och järnväg, avreglerat spelmarknaden och konkurrensutsatt vård och skola samt där accepterat hur stora vinstuttag som helst.

Den ideologi som den svenska välfärdsmodellen byggde på – solidaritet och jämlikhet – är borta. M har ju aldrig ansett att den var viktig. Och S har bara anpassat sig till den så kallat globala samhällsutvecklingen och satsat på medelklassens intresse av ökad konsumtion. Röstmaximering har fått gå före en ideologi som nu bara förekommer i festtalen.

Toppmännen inom S ger syn för sägen. Göran Persson blev godsägare, Nuder och Östros lobbyister för näringsliv och banker. Erik Åsbrink blev rådgivare åt Goldman Sachs. Björn Rosengren som sålde ut televerket och järnvägen bildade bolag och bedrev utbildning några år för de nya entreprenörer som tagit över. Sedan sålde han bolaget och gjorde några tiotal miljoner i vinst. Tror någon att Gustaf Möller skulle blivit lobbyist åt banker eller Tage Erlander riskkapitalist om de förlorat ett val?

Slutsatsen är att varken S eller M styrs av ideologi. Drivkraften är makt. Att utöva makt men framförallt att inneha den.

Men vad ska vi göra som ännu tror på ett jämlikt och solidariskt samhälle?

jan.r.molin@gmail.com

Illustration: Ellen Ekman

ekmanellen@gmail.com

<http://ellenekman.blogspot.com/>

Jan Molin är samhällsdebattör och författare. Sitter i SocialPolitiks redaktionskommitté.